

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av läs- och skrivunder-
visningen inom ämnena svenska/svenska som
andraspråk i årskurserna 4-6 vid Järlåsa skola i
Uppsala kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om skolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför under 2015 en kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4-6. Granskningen av undervisningen vid Järlåsa skola i Uppsala kommun ingår i detta projekt.

Järlåsa skola besöktes den 1-3 september 2015. Ansvariga inspektörer har varit Kristina Svensson och Sven-Olof Lundin. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk genomförs i 35 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet, redovisas de samlade resultaten.

Bakgrundsuppgifter om Järlåsa skola

Järlåsa skola ligger 25 kilometer väster om Uppsala i samhället Järlåsa. Skolan har vid besöket 106 elever i förskoleklass och årskurserna 1-6. Av dessa går 40 elever i årskurserna 4-6. Eleverna i årskurserna 5 och 6 är indelade i två åldershomogena klasser och årskurs 4 undervisas tillsammans med årskurs 3 då elevantalet är litet. Inga elever läser svenska som andraspråk i årskurserna 4-6.

Lärarna som undervisar årskurserna 4-6 är organiserade i ett arbetslag och fyra lärare undervisar i svenska. Rektorn har vid tillfället för granskningen haft sin tjänst vid skolenheten cirka en månad och är även rektor vid en annan skolenhet i kommunen.

Enligt uppgift från rektorn har skolan inte gjort någon särskild fortbildningsinsats avseende läsning och skrivning läsåret 2014/15 men läsåret 2013/14 pågick ett utvecklingsarbete benämnt "Läsa för livet".

Vid nationella prov i ämnet svenska för årskurs 3 läsåret 2013/14 nådde så gott som samtliga elever kravnivåerna i de delprov som berör läsa och skriva.¹

Vad gäller resultat vid nationella prov i ämnet svenska i årskurs 6 fick samtliga elever något av provbetygen A-E läsåret 2013/14. Genomsnittlig provbetygspoäng avseende de delprov som berör läsförståelse och skriftlig förmåga var 13,8 respektive 11,3 (riket 14,8 respektive 11,8). Genomsnittligt provbetygspoäng i ämnet svenska var 15,5 att jämföra med 13,5 i riket.²

Eftersom elevantalet var lågt saknas officiell betygsstatistik avseende pojkars respektive flickors resultat för årskurs 6 läsåret 2013/14.

Resultat

1. Görs syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna?

Här undersöks om läraren tar reda på elevernas behov, intresse, bakgrund och erfarenheter. Vidare om läraren motiverar eleverna, så att de förstår varför de ska arbeta med den aktuella texten eller skrivövningen. Här granskas också om läraren tydliggör för eleverna vad de ska lära sig och hur de ska arbeta för att nå målen.

Enligt skollagen ska hänsyn tas till elevers olika behov i utbildningen.³ Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁴ Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.⁵

Skolverket betonar att lärandet stimuleras och underlättas av att innehållet i texterna engagerar och kopplar till elevernas erfarenheter.⁶

Forskning visar att om läraren formulerar tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar så ökar elevernas lärande.⁷

¹ Fyra delprov berör Läsa och tre delprov berör Skriva.

² Ett delprov berör läsförmåga och ett berör skriftlig förmåga.

³ 1 kap. 4 § andra stycket skollagen

⁴ 3 kap. 3 § skollagen

⁵ Lgr 11, avsnitt 2.2

⁶ Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Fritzes. Skolverket (2012). *PIRLS 2011. Rapport 381*.

⁷ Håkansson, J. & Sundberg D. (2012) *Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell betygs-
ning*. Stockholm

Vid besöket intervjuade Skolinspektionen elever, lärare och rektor. Eleverna berättar vid intervjuerna att de oftast får veta vad de ska lära sig när de påbörjar en läs- eller skrivuppgift men att de inte får veta syftet med uppgiften, vad de kan använda kunskapen till. Om de pratar om vad de ska ha kunskapen till blir ofta svaret att de har nytta av den längre fram i livet.

Resultatet av den enkät Skolinspektionen genomförde i samband med granskningen visar att 75 procent av eleverna vid skolan anser att deras lärare i svenska förklarar vad de ska lära sig i ämnet.⁸

Lärarna menar att de är tydliga med att berätta vad eleverna ska lära sig när de introducerar en läs- och skrivuppgift. Lärarna uppger att eleverna ofta arbetar mot mål i olika ämnen samtidigt och på så sätt blir undervisningen ämnesövergripande. På frågan om de pratar med eleverna om varför de gör de uppgifter de gör berättar lärarna att *"Vissa gånger kanske men inte alltid. Ibland är det väldigt svårt att motivera varför eleverna ska göra vissa saker. Men det kan ju vara lättare att motivera eleverna att skriva en argumenterande text om man kan koppla det till att eleverna vill t ex ha ett torkskåp någonstans."*

Vid de lektionsobservationer Skolinspektionen genomförde vid besöket berättar läraren vad eleverna ska göra och vid någon lektion anges även vad eleverna ska lära sig, själva målet med uppgiften. Dock förs inga samtal om vad eleverna kan ha för nytta av kunskapen och alla elever ges samma läs- och skrivuppgifter.

Eleverna berättar vid intervju att alla får samma uppgifter. Några elever anser att uppgifterna och texterna ofta är för lätta. Redovisningar kan de dock få göra på olika sätt och om någon elev har svårt med att läsa kan eleven få lyssna på boken istället. De anger att när de lånar böcker i biblioteket kan de välja fritt efter eget önskemål men anser att de får för lite hjälp med att välja böcker. *"Men är det skoluppgifter är det ju samma för alla. Väljer man böcker själv i biblioteket finns det böcker i olika svårighetsgrad. Och det är okej. Jag tror att böckerna snarare är för lätta än för svåra"*. Skolinspektionens enkät visar att cirka 30 procent av eleverna vid skolan anser att de får för lätta uppgifter i ämnet svenska.

Vid intervju med lärarna anger någon att *"alla elever får samma uppgift, men sedan bedömer jag elevernas texter individuellt utifrån de förväntningar man kan ha på de olika eleverna. Samma uppgift men olika krav beroende på elev"*. Lärarna uppger också att då de jobbar med en särskild läsförståelsebok finns texter med olika svårighetsgrad, men mer utifrån svårighetsgrad mellan årskurser än mellan elever. Lärarna ger uttryck för att de tycker det är svårt att anpassa texter och uppgifter utifrån elevernas olika förkunskaper.

Eleverna uppger vid intervju att de tror att lärarna känner till deras intressen. De kan dock inte ge några exempel på hur deras intressen skulle påverka de uppgifter de får i läs- och skrivundervisningen förutom vid friare skrivuppgifter då läraren kan hänvisa dem till dessa. Lärarna ger vid intervju några få exempel på hur de gör för att utgå från

⁸ Skolinspektionen har genomfört en elevenkät riktad till samtliga elever i årskurserna 4-6 vid de skolor som ingår i granskningen. Enkäten besvarades vecka 12 och innehöll frågor om läs- och skrivundervisningen.

elevernas intressen vid val av läs- och skrivuppgifter men menar att deras val av stoff i undervisningen passar elever i stort. *"Ofta är det väl eleverna som lägger till sina egna intressen"*, berättar någon lärare.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att syfte med valt textinnehåll och arbetssätt i ganska låg grad görs tydligt för eleverna.

Lärarna tydliggör målet med uppgifterna men behöver i högre grad tydliggöra för eleverna vad de har för nytta av kunskapen. Vidare behöver lärarna i högre grad utgå från elevernas intressen, erfarenheter, förmågor och olika behov vid val av texter och skrivuppgifter. Genom att på ett bättre sätt förankra arbetsuppgifterna hos eleverna kan elevernas motivation öka och på så sätt kan de nå längre i sin läs- och skrivutveckling.

2. Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

2.1 Får eleverna lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna?

Här undersöks om eleverna får lära sig att läsa och förstå olika typer av texter, använda olika angreppssätt utifrån vilket syfte de läser en text, reflektera över texter, urskilja budskap i texter samt sätta texter i relation till tidigare erfarenheter och kunskaper.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att förstå det de läser.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.⁹

Enligt kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

"Forskning visar att det är betydelsefullt att eleverna får stöd genom samtal om texternas innehåll för att kunna utveckla läs- och skrivstrategier ..."¹⁰

Olika texter

Eleverna berättar att de läser mycket i skolan. Varje morgon läser de i sin tystläsningsbok och nästan varje dag läser läraren högt ur någon bok som läraren har valt. Eleverna

⁹ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

¹⁰ Skolverket "Nya språket lyfter" kapitel "Vad säger forskning" sid 15

berättar att förutom dessa böcker läser de ibland faktatexter och någon klass känner till att de arbetat med argumenterande texter. De har läst sagor och fabler och när de ska skriva har det förekommit att de får läsa den texttyp de ska skriva om för att se vad som är texttypiskt och ger som exempel att detta förekommit när de skrivit notiser och recensioner. Eleverna känner inte till att de skulle ha läst så kallade webbtexter för att lära sig vad som är typiskt för dessa.

Lärarna bekräftar att de främst läser skönlitterära texter på lektionerna i svenska men att de lär eleverna vad som är texttypiskt i samband med skrivundervisningen. Då får eleverna också läsa olika typer av texter. De har dock inte arbetat med så kallade webbtexter utifrån vad som är typiskt med dessa. Det är vanligt att de vid textval utgår från något de bearbetar i andra ämnen eller annat som kan kännas aktuellt för eleverna i arbetet med normer och värden. De har inte använt texter som de läser i samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen för att visa på hur dessa texter skiljer sig från skönlitterära texter. Någon lärare anger att *"Jag tänker att eleverna nog vet att det är olika typer av texter i olika typer av böcker"*. De har dock inte på ett medvetet sätt använt sig av dessa texter i läsundervisningen.

Lässtrategier

Eleverna uppger att de inte känner till att de arbetat med att lära sig läsa texter på olika sätt beroende på syftet med läsningen. De känner inte till begrepp såsom översiktsläsning eller skumläsning men har hört talas om djupläsning. Någon klass anger att de tränat sig på att läsa mellan raderna.

Eleverna berättar att när de ska läsa en text tillsammans kan de förberedas inför textläsningen genom att läraren visar en bild på bokens framsida så de får gissa vad den handlar om och läraren kan också läsa upp baksidan. Annars anser de inte att läraren förbereder dem inför läsningen på något särskilt sätt. Om läraren läser en text högt för dem *"brukar läraren inte ta upp orden i förväg, men läraren stannar upp vid svåra ord och pratar om dem"*. Lärarna bekräftar elevernas uppgifter och menar att de förbereder elever inför läsningen om det är faktatexter då de kan ta upp svåra ord i texten inför läsningen. Vid läsning av skönlitterära texter förbereds inte eleverna inför läsningen på något särskilt sätt. I samband med läsning av skönlitteratur brukar eleverna spontant ge varandra boktips. *"Vi går ner till biblioteket och så läser vi på baksidan. Läraren är bara med ibland, sällan"*. *"När bokbussen kommer går vi dit med hela klassen. Men det finns ingen vuxen som föreslår böcker som de tycker att man skulle kunna läsa"*.

Eleverna anser att de sällan får bearbeta de böcker de läst på egen hand och inte heller böcker som läraren läser högt. På fråga om vad som händer efter att läraren har läst färdigt svarar elever i någon klass: *"Ingenting. Men om det är svåra ord kan vi prata om dem. Men annars efterarbetar man inte texten på något sätt. Ibland orkar man inte lyssna utan då läser man sin egen bänkbok. Bänkboken bearbetas inte heller. Man bara lämnar tillbaka den och man redovisar ingenting"*. I en annan klass anser de att de får bearbeta de böcker läraren läser högt då de får kort med innehållsfrågor till boken som de ska besvara. Några ele-

ver menar att deras lärare läser med en sådan inlevelse att de alltid blir fångade av texten oavsett vilken text det är och att de brukar prata om innehållet i texten när läraren läser för dem.

Lärarna berättar att syftet med högläsning bland annat är att eleverna ska få en gemensam läsupplevelse, öka sitt ordförråd, se hur andra bygger upp en berättelse och stimulera elevernas fantasi. Någon lärare uppger att *"det är ett bra verktyg om man har en aktiv tanke med högläsningen, att man inte bara läser utan följer upp innehållet. Det är också ett bra sätt att vidga elevernas vyer"*. Lärarna berättar att det inte finns någon gemensam plan eller något annat som anger riktningen för skolans läs- och skrivundervisning, förutom läroplanen. Någon särskild agenda för högläsningen har de inte. Eleverna berättar dock att de ibland har så kallade "bokfynd". Eleverna och lärarna uppger vid intervjuerna att de några gånger varje termin har en särskild dag då de får ta med sig något som kan härledas till någon bok de läst. Sedan får eleverna utifrån sitt "fynd" berätta om sina böcker för varandra. Lärarna uppger att de gör detta för att öka elevernas läslust och för att ge varandra tips. Eleverna ger vid såväl intervjuer som vid de lektioner Skolinspektionen observerade uttryck för att de tycker det är roligt att arbeta med "bokfynd".

Någon klass läser nu en gemensam bok både hemma och i skolan. Läraren har valt boken. I skolan läser läraren högt för eleverna och har förberett frågor som läraren ställer till eleverna under läsningens gång. Syftet är, enligt läraren, att eleverna via samtalet ska fördjupa sin läsförståelse genom att koppla det lästa både till egna erfarenheter och annat de läst. Eleverna får även skriva svar på frågor till texten.

Skolinspektionen har vid besöket observerat ett sådant boksamtal. Läraren läser högt för eleverna och avbryter på förberedda ställen läsningen för att ställa öppna frågor till eleverna. Frågor ställs kring om eleverna har upplevt något liknande och de får fundera över vad de skulle gjort i en liknande situation. Eleverna får ibland gissa vad de tror har hänt och det synes som att alla elever vågar uttrycka sig fritt och att alla åsikter och tankar ses som värdefulla. Dock används inte texten till fördjupade frågor där eleverna får berätta vad i texten som gjorde att de förstod eller tänkte som de gjorde.

I en annan klass observerade Skolinspektionen en lektion där läraren först läser en hel saga för eleverna och eleverna får därefter i grupper samtala kring det de hört med hjälp av frågekort. Läraren uppmanar eleverna att det inte finns något facit, inga rätt eller fel. Eleverna kan och ska tycka olika. Något gemensamt samtal med läraren som ledare kring texten genomförs inte.

Lärarna och eleverna uppger vid intervjuerna att de då och då arbetar med läsförståelseböcker där de ska läsa korta texter och sedan individuellt svara på frågor till texten. Några elever tycker både texterna och frågorna är för enkla. Det händer ibland att de

går igenom svaren tillsammans, men inte alltid, uppger eleverna. Någon klass har tidigare arbetat med de så kallade "läsfixarna"¹¹ och eleverna berättar att lärarna uppmanar dem att tänka på dem när de ska läsa texter, men eleverna tycker inte att detta hjälper dem på något särskilt sätt. Lärarna uppger vid intervju att det kan hända att de ibland hänvisar till "detektiven" eller "spågumman" (de så kallade läsfixarna) men de har inte använt detta strukturerat. Någon lärare berättar att de istället arbetar med en annan metod benämnd "tankens mosaik" för att träna eleverna på att läsa mellan raderna.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska låg grad får lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.

Skolan behöver se till att eleverna i högre grad, under lärarnas ledning, strukturerat får samtala om de texter de läser. Skolinspektionen konstaterar att det finns inslag i undervisningen då eleverna får samtala om och bearbeta texter, främst de strukturerade textsamtal som förs i några klasser. Dessa kan användas som en grund i utvecklingsarbetet för att skapa en gemensam inriktning i läsundervisningen.

Skolinspektionen vill också framhålla vikten av att skolan arbetar med så kallade webbtexter (till exempel bloggar, twitter, facebook) för att eleverna ska få kunskap om nutida kommunikationssätt.

2.2 Får eleverna lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag?

Här undersöks om eleverna får lära sig vad som är typiskt för **olika** texter, att skriva **olika** typer av producerande texter och om de får lära sig hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Vidare granskas också om eleverna får lära sig att bearbeta de texter de skriver.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla sitt skrivande.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹²

¹¹ Metoden innebär att eleven med hjälp av olika lässtrategier kan fördjupa läsförståelsen när de tar sig an en ny text. Lässtrategierna benämns som *läsfixarna* och varje strategi har ett namn (såsom "spågumman", "detektiven" osv). Strategierna används för att bland annat förutspå händelser i texten, ställa frågor till texten, reda ut oklarheter och att sammanfatta texten.

¹² 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

Enligt kursplanerna ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Forskning visar att elevernas skrivutveckling gynnas av att eleverna får skriva och kommunicera egna texter och av att de får undervisning om skrivande.¹³

Olika texter

Eleverna berättar att de främst skriver berättelser och faktatexter. Någon klass håller just nu på att skriva en tidning och berättar att de då skriver notiser men också recensioner. En annan klass har precis börjat med ett sagotema då de får läsa och skriva sagor. De har inte arbetat med att skriva så kallade webb-texter. Några elever berättar att de har fått skriva en argumenterande text. De anser inte att de särskilt har jobbat med vad som är typiskt för olika texttyper. De anger att mottagaren av texten vanligen är läraren men det förekommer att deras texter läses upp, om de vill det, och att texterna ibland sätts upp på väggen. De tror inte att de har pratat om att texten kan se olika ut beroende på vem mottagaren är. *"Nej, vi brukar inte prata om vem som är mottagaren av texten och vi brukar inte läsa varandras texter. Men man får göra lite vad man vill med texterna"*.

Lärarna bekräftar elevernas bild av att de främst skriver berättande texter. Faktatexter skrivs mer i samhälls- och naturorienterande ämnen och webb-texter har de inte särskilt behandlat på något sätt även om de ofta använder IT som stöd både för läsning och skrivning. De anser dock att de arbetat med de texttyper som anges i läroplanens centrala innehåll. Ibland förekommer det att det finns en mottagare av texten. *"Vissa gånger finns det en mottagare av texten, definitivt när man jobbar med insändare eller argumenterande text. Och sedan när man sätter upp texterna på väggen. På väggen kan de få sitta kvar ganska länge. Men jag kan inte säga att jag alltid har en mottagare annan än jag själv"*.

Skrivstrategier

Eleverna berättar att lärarna gör på olika sätt för att de ska lära sig skriva bra texter. Någon klass berättar att läraren tydligt förklarar vad som är typiskt för den text de ska skriva, visar exempel på hur texten kan se ut och ger dem ett papper där det framgår vad de ska tänka på när de skriver och vad som är typiskt för texten. Någon annan klass berättar att de mest får veta vad de ska skriva om och sedan börjar de bara skriva. Om de kör fast under skrivandets gång frågar de läraren om hjälp och de tycker lärarna är bra på att ge dem tips så att de kan gå vidare med sitt skrivande. Det förekommer även att läraren skriver "en början" på en text och eleverna får skriva fortsättningen för att de ska komma igång med sitt skrivande.

När de har skrivit sin text lämnar de den till läraren som rättar den. Lärarna är noga med att se till att de sedan ändrar i texten menar eleverna. Någon klass anser att det mest är språket som läraren kommenterar, såsom stor bokstav och stavning, inte innehållet. Någon klass anger att de får kommentarer till sin text om hur de kan utveckla

¹³ Skolinspektionens kunskapsöversikt inför projektet, www.skolinspektionen.se

texten och vad de ska tänka på nästa gång de skriver. Eleverna anser att kommentarerna hjälper dem att utveckla sitt skrivande. Några elever ger exempel på att läraren ibland visar en text med "fel" som de gemensamt får rätta. Lärarna berättar vid intervjun att det förekommer att de använder sig av elevernas texter i skrivundervisningen *"men är det en elevtext brukar jag skriva om den så att ingen känner sig utsatt"* anger någon lärare vid intervjun. Eleverna ger vid intervjuerna uttryck för att de skriver mycket i skolan och att de tycker om att skriva. De tycker även att de utvecklas som skribenter.

Lärarna berättar att de ibland använder ett material som kallas "skrivarskolan". Materialet innehåller olika texttyper, beskriver vad som är typiskt för texttypen och anger även skrivuppgifter som de kan ge eleverna för att de ska lära sig skriva olika sorters texter. Inför skrivuppgifter förekommer det att de läser en text för eleverna för att visa på vad som är texttypiskt. Därefter samtalar de om texten och de ger ibland eleverna papper där det framgår vad eleverna ska tänka på när de skriver. Även i skrivundervisningen är det vanlig att de arbetar ämnesövergripande.

Det förekommer att eleverna får läsa upp sina texter om de vill det och de har även arbetat med att eleverna ska lära sig ge och ta emot kritik på sina texter i syfte att utveckla sitt skrivande. De har arbetat målmedvetet med att skapa ett klassrumsklimat där detta är möjligt. Vid såväl elevintervjuer som vid lektionsobservationer framkommer att det till allra största del råder ett stödjande klimat. Elever har olika förmågor och åsikter och det finns en acceptans för detta hos eleverna.

Vid en av de observerade lektionerna ska eleverna få lära sig skriva recensioner och vid en annan ska de få skriva notiser. Läraren frågar eleverna vad de minns av föregående genomgång, visar eleverna vad som är texttypiskt och visar konkret på hur texten kan skrivas. Eleverna ger olika inspel på hur de vill göra och frågar läraren hur de får göra. Läraren bekräftar elevernas olika förslag, ger idéer och ser till att alla elever kommer igång med sitt skrivande. Alla elever är ivriga med att börja skriva och läraren pendlar mellan eleverna för att läsa vad de skrivit, ge respons och bekräftelse. Alla elever arbetar fokuserat med uppgiften och vill inte sluta när lektionen är slut.

Lärarna berättar vid intervjun att de gör på olika sätt för att ge eleverna respons på det de skrivit. Ibland får eleven läsa sin text högt för läraren så att eleven själv kan höra vad som *"blivit tokigt"* och sedan samtalar de om det så att eleven kan förbättra texten. Någon lärare rättar elevernas texter men ger sällan skriftlig respons på hur texten kan utvecklas vidare. Ibland förekommer skriftliga tips som eleverna kan använda sig av vid nästa skrivtillfälle. Lärarna uppger dock att de följer upp att eleverna förstår den respons de får och använder den för att förbättra sitt skrivande. Vid såväl elevintervjuerna som vid lärarintervjun ges uttryck för att skriftlig respons vanligen handlar om språkriktighet och att muntlig respons sker under skrivandets gång för att utveckla innehållet i texten. Det förekommer mer sällan att de arbetar processinriktat med att elever skriver ett utkast som läraren eller någon elev kommenterar och som de sedan får arbeta vidare med. I någon klass ges uttryck för att det förekommer ibland och i någon klass förekommer det inte alls.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska hög grad får lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag.

Granskningen visar dock att lärarna i högre grad behöver ge eleverna ett tydligare lärarstöd i bearbetningsfasen så att eleverna kan utveckla sina texter, men också utveckla sina strategier inför fortsatt skrivande.

3. Utmanar och vidgar undervisningen elevernas intresse för läsning och skrivning?

Här undersöks om läraren följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och tillsammans med eleverna utvärderar undervisningen. Vidare om läraren utgår från detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande. Här undersöks också om eleverna (i intervjuer och enkät) uppger att deras intresse för läsning och skrivning ökar.

Enligt kursplanerna ska undervisningen i svenska och svenska som andraspråk stimulera elevernas intresse för att skriva och läsa.

Skolverket visar i en rapport att de elever som tycker om att läsa har ett bättre läsprovresultat än elever som inte tycker om att läsa.¹⁴

Vid samtliga elevintervjuer berättar eleverna att de tycker att det är både roligt och intressant att läsa och skriva. Någon elev berättar: *"När jag läser blir jag oftast intresserad av att fortsätta läsa. När jag läser brukar jag försvinna in i min egen värld"*. De tycker även att det är viktigt att kunna läsa och skriva men anger mest att de behöver ha kunskaperna senare i livet. De flesta elever anser att de i samband med utvecklingssamtalen får veta både vad de kan och behöver utveckla vad gäller läsning och skrivning och att de också blir bättre på att läsa och skriva. Vid fråga om eleverna anser att läs- och skrivundervisningen gör dem mer intresserade av att läsa och skriva ger så gott som samtliga elever uttryck för att den gör det.

Vid elev- och lärarintervjuer ges olika exempel på hur lärarna lyckats utmana och vidga elevernas intresse för läsning. Någon elev berättar att *"tidigare fick jag verkligen inte läsa böcker på kanske tolv sidor för fröken tyckte jag behövde större utmaningar. Nu läser jag en bok med typ 400 sidor"*.

¹⁴ Skolverket (2012). *PIRLS 2011 – Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.

Vid intervjufråga till eleverna om lärarna brukar fråga vad eleverna tycker om undervisningen svarar några elever: *"Nej, inte alls. De bara kör på"*. Elever i en annan klass svarar: *"Nej, inte direkt. Men bara ibland"*. Någon klass anser dock att läraren låter dem uttrycka vad de tycker om undervisningen i samband med klassråd. Inte vid någon av de lektioner Skolinspektionen observerade förs några samtal (som kan noteras) kring elevernas lärande. Inga frågor ställs kring hur eleverna upplevt lektionen eller i övrigt uppfattat vad de lärt.

Lärarna anser att skolan inte på skolnivå följer upp hur elevernas intresse för att läsa och skriva utvecklas. Lärarna följer dock upp hur elevernas läs- och skrivförmåga utvecklas och tycker att de i undervisningen kan se vad som fungerar och inte fungerar och ändrar undervisningen efter detta. De utvärderar inte särskilt läs- och skrivundervisningen gemensamt förutom analyser av resultaten på nationella ämnesprov. Resultatet av utvärderingar av resultaten på nationella ämnesprov kan göra att undervisningen ändras med syfte att eleverna ska nå längre i sin läs- och skrivutveckling. De menar att det sagotema som påbörjats i årskurs 4 kommit till av en analys av resultaten av ämnesprovet i svenska i årskurs 3. De har inte noterat att flickor och pojkar skulle ha olika resultat vad gäller resultat i läs- och skrivförmåga.

Lärarna menar att läs- och skrivundervisningen inte haft någon tydlig inriktning på skolan och de har inte satt av tid för att diskutera särskilt läs- och skrivundervisningen. De har ingen läs- och skrivutvecklare vid skolan eller tillgång till någon sådan i kommunen och rektorn har inte heller initierat något särskilt arbete vad gäller att utveckla läs- och skrivundervisningen vid skolan. Vid intervju med rektorn framkommer att det inte finns någon dokumentation som visar hur läs- och skrivundervisningen ska gå till eller någon utvärdering av densamma. Det enda som finns dokumenterat är resultaten vid nationella ämnesprov och några få kommentarer kring dessa.

Lärarna ger vid intervjun uttryck för att de skulle önska mer kompetensutveckling kring läsning och skrivning och att de skulle behöva avsätta tid ibland för att diskutera undervisningen i svenska. De värnar dock friheten i att inte ha en alltför detaljstyrd skriftlig planering som styr vad de ska göra i olika årskurser utan föredrar att kunna vara mer följsamma för elevernas uttryck och behov.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i ganska hög grad utmanar och vidgar elevernas intresse för och läsning och skrivning.

Dock behöver skolan mer systematiskt utvärdera läs- och skrivundervisningen. En viktig del i detta är att följa upp hur elevernas intresse för att läsa och skriva utvecklas eftersom elevers intresse för läsning är en identifierad framgångsfaktor för god läsutveckling. Detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om eleverna får en undervisning inom ämnena svenska/svenska som andraspråk som engagerar, motiverar och vidgar deras intresse för läsning och skrivning samt utvecklar deras läs- och skrivstrategier, så att tilltron till och utvecklingen av den egna språkliga och kommunikativa förmågan stärks. Projektets övergripande frågeställningar är:

- Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
- Får eleverna ett aktivt stöd i läs- och skrivundervisningen?

Metod och material

Granskningen av undervisningen i svenska i årskurserna 4-6 innebär att inspektörerna samlar in skriftlig dokumentation samt besöker skolorna, observerar undervisningen, intervjuar lärare, rektor och elever. Skolinspektionen har också genomfört en elevenkät vid samtliga skolor som ingår i granskningen.

All information analyseras sedan för varje enskild skola och sammanställs och redovisas i ett beslut för skolan och i denna rapport.